

ingediend op **1890** (2023-2024) – Nr. 1
20 november 2023 (2023-2024)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Economie, Werk,
Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door Elke Sleurs

over het pleidooi
van de Vlaamse universiteiten
en het bedrijfsleven
voor slimmer internationaliseren
als katalysator voor de kennismaatschappij

Samenstelling van de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie:

Voorzitter: Robrecht Bothuyne.

Vaste leden:

Allessia Claes, Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Rita Moors, Axel Ronse;

Yves Buysse, Ilse Malfroot, Els Sterckx;

Robrecht Bothuyne, Kurt Vanryckeghem;

Gwendolyn Rutten, Maurits Vande Reyde;

Meyrem Almaci, Imade Annouri;

Thijs Verbeurgt.

Plaatsvervangers:

Annick De Ridder, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Elke Sleurs, Tine van der Vloet;

Kristof Slagmulder, Klaas Sloomans, Wim Verheyden;

Stijn De Roo, Loes Vandromme;

Tom Ongena, Bart Van Hulle;

Johan Danen, Björn Rzoska;

Els Robeyns.

Toegevoegde leden:

Kim De Witte.

INHOUD

1. Inleidende uiteenzettingen	4
1.1. Gezamenlijk pleidooi voor slimmer internationaliseren	4
1.2. Perspectief van de universiteiten	6
1.3. Perspectief van de bedrijven	8
2. Bespreking	9
2.1. Tussenkomen van de leden	9
2.2. Antwoorden	12
Gebruikte afkortingen	16

Bijlage: zie [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

De Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie hield op 5 oktober 2023 een hoorzitting met Jan Danckaert, voorzitter van de Vlaamse Interuniversitaire Raad en rector van de Vrije Universiteit Brussel, Peter Lievens, vicerector Internationaal Beleid van de KU Leuven, en Hans Maertens, gedelegeerd bestuurder van Voka, over het pleidooi van de Vlaamse universiteiten en het bedrijfsleven voor slimmer internationaliseren als katalysator voor de kennismaatschappij.

Op 13 juli 2023 werd er over dit onderwerp al een vraag om uitleg behandeld in de commissie (*Vragen om uitleg* Vl.Parl. 2022-23, nr. 3317).

De getoonde presentatie is terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

1. Inleidende uiteenzettingen

1.1. Gezamenlijk pleidooi voor slimmer internationaliseren

Jan Danckaert, voorzitter van de Vlaamse Interuniversitaire Raad en rector van de Vrije Universiteit Brussel, geeft een inleiding bij het gezamenlijk pleidooi van de VLIR en Voka voor het slimmer internationaliseren als katalysator voor de kennismaatschappij. Dat pleidooi wordt ondertussen gedragen door alle universiteiten en kennisinstellingen, talrijke federaties van sectoren en werkgevers. De lijst van de ondertekenaars is terug te vinden in de presentatie.

De spreker verwijst ook naar het seminarie dat de VLIR hierover organiseerde op 29 juni 2023.

Internationalisering is een van de sleutels tot innovatie, welzijn en welvaart in Vlaanderen. Vlaanderen is een kennismaatschappij waarvoor het internationale karakter van kennisgeneratie en -verspreiding maar ook het aantrekken van talenten met die kennis heel belangrijk zijn. Daarom vragen de kennisinstellingen en universiteiten de Vlaamse, federale en Europese overheden om beleidscoördinatie en -coherentie van het internationaliseringsbeleid. Dat slimmer organiseren omvat volgens de ondertekenaars vijf werven: kennismigratie, kennisveiligheid, taalwetgeving, fiscale stimuli en omkadering bij het aantrekken van buitenlands talent, de zogenaamde 'soft landing'.

Kennismigratie

De werf kennismigratie gaat vooral over hooggekwalificeerde werknemers uit landen buiten de Europese Unie. Kennismigratie binnen de Europese Unie stelt veel minder problemen. Bedrijven verwachten dat ze ongeveer een derde van hun hoogopgeleide werknemers uit het buitenland zullen moeten aantrekken omdat ze die werknemers hier niet zullen vinden. Voor de universiteiten geldt eigenlijk hetzelfde. Om zich internationaal te profileren en internationaal hoogstaand onderzoek te doen, hebben zij soms buitenlandse talenten met welbepaalde profielen nodig. Dus moeten de universiteiten internationaal kunnen rekruteren.

De knelpunten zijn de administratieve doorlooptijd voor het verkrijgen van de 'single permit' en de hoge werkdruk bij onthaalinstellingen en bij overheidsinstanties die de aanvragen moeten verwerken. Mogelijke oplossingen zijn het monitoren en inkorten van de behandelingstermijn en een duidelijke communicatie over in welke fase een dossier zich bevindt. Dat vereist voldoende capaciteit bij alle bevoegde administraties, maar ook coördinatie tussen de verschillende administratieve niveaus, het schrappen van overbodige stappen, indientermijnen die rekening houden met onzekerheden bij de financiering en een waarborg voor een tijdige behandeling, zeker bij een verlenging.

De ondertekenaars pleiten voor een 'fast track'-procedure voor onderzoekers. Daarvoor kunnen Nederland en Denemarken met hun referentschapsmodel als voorbeeld dienen. Voor bedrijven is het dan weer zaak obstakels voor mobiliteit tussen internationale vestigingen van een bedrijf weg te nemen zodat werknemers van een vestiging van een internationaal bedrijf buiten de EU vlot naar hier kunnen komen en opnieuw kunnen vertrekken.

Kennisveiligheid

Kennisveiligheid is een belangrijk issue. De universiteiten zijn ervoor beducht dat hun kennis en technologie, die soms gevoelig kunnen zijn, op een oneigenlijke manier overgedragen worden aan vreemde mogendheden. Zo ontvingen Vlaamse universiteiten ooit Chinese onderzoekers met open armen, maar merken ze nu dat hun kennis en technologie wijd verspreid worden, met een impact op de internationale concurrentiekracht. Omgekeerd kunnen buitenlandse onderzoekers onderwijs en onderzoek heimelijk beïnvloeden, de zogenaamde 'soft power influence', wat de academische vrijheid maar ook de veiligheid in gevaar kan brengen. Bedrijven zijn allicht al langer gewoon om met gevoelige informatie om te gaan, maar ook bij de universiteiten groeit dat bewustzijn. Ze vragen dan ook correcte en up-to-date informatie, ook over ethische kwesties als grond- en mensenrechten.

Een oplossing kan een nationaal kennisveiligheidsloket zijn dat een continue update geeft over landen, instellingen, bedrijven, opleidingen die door de overheden als risicovol bestempeld worden. Nu blijft het bij vage informatie van onder meer de Staatsveiligheid, terwijl onderwijsinstellingen specifieke informatie nodig hebben over de combinatie van het project, het onderzoek en het land van herkomst.

Strategische intelligentie voor beslissingen over internationale partnerschappen is zeer belangrijk. De universiteiten willen terugkoppelen naar alle betrokken overheidsdiensten, maar natuurlijk ook naar de Europese diplomatieke diensten, zeker nu er grote budgetten aangekondigd worden voor defensie en veiligheid. Universiteiten willen niet doorverwezen worden van het ene naar het andere loket. Ze vragen dat de verschillende overheidsdiensten proactief hun kennis delen, hen opleiden en ondersteunen en de kennis updaten.

Taalwetgeving

De huidige taalregeling in het hoger onderwijs is een remmende factor voor de 'war on talent'. Zowel werkgevers als universiteiten zijn op zoek naar buitenlandse hooggeschoolde werknemers en de huidige verplichtingen zijn zeer streng. De taalwetgeving is in de jaren 60 en 70 ontworpen om Vlaanderen te beschermen tegen verfransing en daarna, naar Nederlands model, tegen verengelsing. In het Vlaamse hoger onderwijs is de verengelsing evenwel minder vergaand dan in Nederland. Minder dan een op de tien van de bacheloropleidingen is anderstalig. Twee op de drie van de masteropleidingen zijn Nederlandstalig. De universiteiten onderschrijven het belang van het Nederlands en pleiten alleen voor een lichte versoepeling. De rector van de KU Leuven stelt een stapsgewijze verhoging van 3 procent tot 2040 voor, wat zeker niet de sluizen voor verengelsing opent.

Voor inkomende buitenlandse onderzoekers vragen universiteiten om de voorwaarde van Nederlands op B2-niveau voor een vaste benoeming te versoepelen naar een B1-niveau. Buitenlandse onderzoekers die elders een vaste benoeming hebben, geven die niet op voor onzekerheid. Wel kan een hoger taalniveau als voorwaarde voor een bevordering een optie zijn.

Fiscaliteit

De gedeeltelijke vrijstelling van of doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor onderzoek is een zeer belangrijke fiscale hefboom die zowel in bedrijven als kennisinstellingen de innovatie stimuleert. De ondertekenaars vragen die te behouden en waar mogelijk uit te breiden.

Welkomstbeleid

Voorts vragen ze fiscale gunstregimes voor expats, voor inkomende onderzoekers. Heel wat onderzoekers komen met hun familie. De partner wil werk, kinderen moeten naar school. Die mensen kennen het Belgische systeem niet, hebben zich niet maanden vooraf aangemeld op bijvoorbeeld de wachtlijsten voor scholen. Er is dus een welkomstbeleid nodig om hen te begeleiden. De ondertekenaars vragen een Vlaams netwerk dat het aanspreekpunt is voor de families van kenniswerkers. Daar horen ook nieuwe internationale scholen bij.

Jan Danckaert geeft het voorbeeld van Peter Piot, een toonaangevend onderzoeker die niet zo heel lang geleden vanuit het Verenigd Koninkrijk opnieuw naar Brussel verhuisde. De goede sociale zekerheid, het netwerk van goed functionerende hospitalen waren factoren in zijn beslissing, maar ook het internationale karakter van de regio, waar zijn niet-Belgische partner gemakkelijker kan aarden.

Meertaligheid

Twee van de academische openingszittingen, die van de KU Leuven en de VUB, stonden in het teken van het internationaliseringbeleid. De openingszitting van de VUB werd gehouden in het Europees Parlement ter gelegenheid van een samenkomst van de alliantie van de Europese universiteiten. Dat alle Vlaamse universiteiten deel uitmaken van een dergelijke alliantie, samen met ongeveer vijfhonderd van de vele duizenden universiteiten, toont aan dat Vlaanderen internationaal competitief is. Op die openingszitting hield Jan Danckaert een pleidooi voor een beleid voor meertaligheid zonder dat het Nederlands in de verdrukking komt. Wie naar Vlaanderen komt, leert zo de context kennen, maar ook waarom het Nederlands zo belangrijk is. Net als het Catalaans voor partners in Catalonië belangrijk is. Om dat te illustreren zei hij enkele zinnen in het Catalaans, wat in Catalonië veel views kreeg. Taal en cultuur zijn heel belangrijk en daar staan internationale partners voor open.

De universiteiten verkeren nu in een spagaat. De Vlaamse overheid verwacht dat ze internationaal excelleren, wat ze ook doen. De overgrote meerderheid van de opleidingen is in het Nederlands, maar het internationale verhaal mag daar niet bij ontbreken.

1.2. Perspectief van de universiteiten

Eenvoudige en snelle procedures

Peter Lievens, vicerector Internationaal Beleid van de KU Leuven, licht het pleidooi nader toe vanuit het perspectief van de universiteiten.

Sinds enige tijd is er de gecombineerde werk- en verblijfsvergunning, een instrument dat vrij goed werkt. Gemiddeld is de afhandelperiode korter dan de lange, opgelegde termijn van 75 dagen maar heel wat dossiers slepen toch vele maanden aan. De wettelijke doorlooptijden voor de categorieën van hooggeschoold personeel – voor de universiteiten zijn dat professoren, postdocs, technologen en experts – zijn gewoon veel te lang. Ze kunnen oplopen tot 120 dagen. In een zeer competitieve markt waar toptalenten een aanbieding krijgen van meerdere instellingen prijst Vlaanderen zich daardoor uit te markt.

Naast sneller kan het ook eenvoudiger. Nu worden er heel wat documenten dubbel gescreend. Het heeft bijvoorbeeld geen zin om het diploma zowel door de universiteiten als door de administratie te laten controleren. Bovendien zijn sommige behandeltermijnen sequentieel. Peter Lievens noemt er vier. Na de interne procedures van universiteiten en bedrijven, vooral voor het inhoudelijk screenen van dossiers en het selecteren van kandidaten, levert de Dienst Economische Migratie een werkvergunning af en daarna de Dienst Vreemdelingenzaken een verblijfsvergunning. Pas daarna begint de procedure voor het uitreiken van een visum die afhangt van de termijnen van de consulaire diensten in het buitenland. Afhankelijk van het land kan het soms maanden duren vooraleer kandidaten een afspraak krijgen op een consulaire dienst. Vervelend is ook dat de termijn voor de DVZ pas begint te lopen als er een ontvankelijkheidsverklaring is afgeleverd, wat doorgaans pas gebeurt als de screening achter de rug is. Dat verlengt de termijnen kunstmatig.

Voor detacheringen, mensen die tijdelijk hier werken, zou de registratie van een mandaat door een buitenlandse werkgever rechtstreeks bij de RSZ moeten kunnen en niet met een omweg langs de ontvangende instellingen. Dat is allicht zelfs niet conform de regels over de behandeling van persoonsgegevens.

Erkend referentschap

Deloitte heeft volgens Peter Lievens een mooie analyse gemaakt van het Nederlandse en het Deense model van referenten. Daar is voor een aantal, doorgaans grotere instellingen en bedrijven kennismigratie mogelijk met een significante tijds-winst van meerdere maanden. Referentschap vertrekt van a priori vertrouwen en een controle nadien, die diepgaand kan zijn en ook steekproefsgewijs kan verlopen. Daarbij hoort een snellere aflevering van het visum zodra alle checks gebeurd zijn. De verantwoordelijkheid ligt bij de instellingen of bedrijven, die er alle belang bij hebben om dossiers zo goed mogelijk op te volgen, ook met het oog op kennisveiligheid.

Nog een belangrijk aandachtspunt zijn de procedures voor gezinshereniging van onderzoekers. Het is niet uitzonderlijk dat onderzoekers daar tot een jaar op moeten wachten. Verkorte procedures moeten gefaciliteerd en gepromoot worden.

Kennisveiligheid

Voor de kennisveiligheid zouden de universiteiten graag één loket hebben, het liefst georganiseerd in samenwerking met de verschillende overheden waar ze snel en betrouwbaar strategisch advies op maat kunnen inwinnen. Uiteindelijk is het wel de kennisinstelling die de verantwoordelijkheid neemt en de knoop doorhakt, uiteraard met respect voor de richtlijnen van de Staatsveiligheid of andere organen. Om in te schatten welk onderzoek met wie kan gebeuren, is immers inhoudelijke expertise nodig, die de universiteiten uiteraard via een dergelijk kennisloket willen delen met andere actoren die voor dezelfde uitdagingen staan. Ook met afspraken en regelgeving op Europees niveau moet rekening worden gehouden.

Taalregeling

De Vlaamse universiteiten zijn Nederlandstalig en zullen dat altijd blijven. Maar om de cultuur, de taal, de kennis een plaats te geven op het internationale forum moeten ze kunnen interageren met alle partners op hetzelfde niveau. De Vlaamse universiteiten zitten in de wereldtop, maar kunnen dat alleen volhouden als ze op een goede manier kunnen samenwerken met internationale partners alsook leden van de internationale academische gemeenschap bij hen kunnen verwelkomen. Talent verwelkomen heeft een plaats in de verschillende fases van een wetenschappelijke academische loopbaan. Het kan al gaan om talentrijke 18-jarigen uit het buitenland of uit de internationale gemeenschap die hier al aanwezig is. Daarnaast

moeten Vlaamse studenten alle kansen krijgen om mobiel te zijn in een internationale wetenschappelijke omgeving en om daar in interactie te gaan met de lokale wetenschappelijke gemeenschap. Tegelijk dragen ze dan uit waar Vlaanderen voor staat. Dat vergt wederkerigheid en dus ook hier een anderstalig aanbod. Een opleiding die alleen in het Nederlands wordt gedoceerd, staat niet open voor internationale studenten. Dat mag uiteraard niet ten koste gaan van wetenschapscommunicatie of wetenschapsbedrijf in de eigen prachtige taal.

Kennismigratie gaat ook over ouder toptalent: professoren, onderzoekers en docenten. Daarbij maakt Peter Lievens een onderscheid tussen de onderwijstaak en de onderzoekstaak. Het spreekt voor zich dat wie doceert, in het Nederlands of in het Engels, op een zeer hoog niveau de taal beheerst. Vlaanderen mag daarin gerust strenger zijn dan andere landen. Wat moeilijker ligt, is dat wie een vaste benoeming als professor ambieert Nederlands op het zeer hoge B2-niveau moet kunnen. Het gros van de buitenlandse professoren met een vaste benoeming elders haakt af door de voorwaarde dat de benoeming pas na drie jaar kan en dan nog maar alleen als ze dat taalcertificaat behaald hebben. Jonge professoren hebben alle belang bij het snel leren van het Nederlands maar niveau B2 vergt jarenlange inspanningen, wat ten koste gaat van de andere academische activiteiten zoals onderzoek. Een iets lager niveau is voldoende om goed te kunnen functioneren aan de universiteit en in de maatschappij.

1.3. Perspectief van de bedrijven

Investerings in O&O

Hans Maertens, gedelegeerd bestuurder van Voka, begint met het positieve nieuws dat België qua investeringen in O&O op de eerste plaats staat in de Eurostatstatistiek met 3,43 procent van het bbp, net boven Zwitserland met 3,40 procent en Oostenrijk met 3,26 procent. Dat is het resultaat van vele inspanningen en investeringen door bedrijven, kennisinstellingen, universiteiten en hogescholen en de Vlaamse en federale overheid. Maar die top wordt ook bereikt dankzij de internationalisering in universiteiten en bedrijven. Cruciale sectoren zijn onder meer de farma, de biotech, de maakindustrie, de chiptechnologie en de artificiële intelligentie. Om die topplaats te behouden, is het nodig de eigen jongeren zoveel mogelijk naar hoogtechnologische opleidingen te oriënteren. Dat zal evenwel niet volstaan. Kennismigratie zal nodig blijven, net als het aantrekken van buitenlandse studenten in de hoop dat zij hier hun carrière uitbouwen.

Krapte op de arbeidsmarkt

De spreker geeft enkele getuigenissen van het recente colloquium van de VLIR en Voka van 29 juni 2023. Een vrij groot bedrijf zei dat 20 procent van zijn bijna duizend kennismedewerkers uit niet-EU-landen komt. Het duurt gemiddeld twintig weken om hen hier te krijgen. Er zijn problemen met de familiehereniging en in Duitsland en Nederland gaat het veel sneller. Een tweede bedrijf heeft in het voorbije jaar zeshonderd personeelsleden aangeworven, van wie 60 procent niet-EU-buitenlanders. Het duurt zestig tot 75 dagen voor het verkrijgen van de single permit, terwijl dat voor dit soort medewerkers in Nederland twee weken duurt. Een derde bedrijf getuigde dat het buitenlandse ziet afhaken, terwijl in Nederland de kennismigratie veel gemakkelijker gaat. Voorts getuigde een universiteit dat ze zeshonderd dossiers per jaar behandelde. En vijfde getuigenis, uit de (bio)farmasector, leidde uit het aantal studenten af dat er per jaar vierhonderd toptalenten tekort zullen zijn in de farma en biofarma, dus tweeduizend kennistalenten de komende vijf jaar. Voor Voka, het VBO en tal van sectoren die het pleidooi mee ondertekenden, is dat het signaal om kennismigratie op de agenda te plaatsen. De structurele krapte op de arbeidsmarkt verdwijnt niet, ze zal aanhouden tot 2040.

Bij het afleveren van vergunningen werken de administraties te traag, de termijnen zijn te lang. Het is een goede zaak dat minister Jo Brouns volgens de Septemberverklaring 600.000 euro extra voorziet ter versterking van de administratie. Dat neemt niet weg dat de singlepermitprocedure korter moet kunnen, met een doorlooptijd van drie weken in plaats van gemiddeld zeven tot acht. Net als de universiteiten vragen de bedrijven een referentschap voor enkele 'trusted companies', met name grote bedrijven, multinationals en Vlaamse bedrijven, die heel wat niet-EU-kennismedewerkers tewerkstellen en die door de administratie in een 'fast lane' beëindigd worden. Heel belangrijk daarbij is uit te gaan van vertrouwen en niet van wantrouwen.

Daarnaast vraagt Hans Maertens om onthaalcentra te creëren, opgezet door bedrijven en overheid samen, waar buitenlandse talenten aan een uniek loket terecht kunnen voor alle mogelijke administratieve dienstverleningen, zoals huisvesting, kinderopvang en (internationaal) onderwijs voor de kinderen. Nu kapen Nederland en Duitsland de beste kennismedewerkers weg voor de neus van Vlaamse bedrijven weg.

Fiscaliteit

Hoewel het geen Vlaamse bevoegdheid is, wil Hans Maertens toch de fiscaliteit aankaarten. Die is nodig om de kennismedewerkers correct te verlonen. België is bij de Europese landen met de hoogste fiscale en parafiscale druk en lost dat op met warrants, met auteursrechten, met een fiscaal regime voor expats en de gedeeltelijke vrijstelling van de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor lonen van onderzoekers. De eerdere reacties op het ingrijpen op de wetgeving over de auteursrechten bewijzen hoe precair de situatie is van de start-ups en vooral de scale-ups in Gent, Antwerpen, Leuven en Brussel. Zonder oplossing zullen die wegtrekken naar Amsterdam, Kopenhagen of andere steden.

De federale gedeeltelijke vrijstelling van de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers is een belangrijke hefboom voor het stimuleren van innovatie. De uitgevoerde evaluaties tonen duidelijk de additionaliteit aan. Zonder deze maatregelen zullen bedrijven zich minder engageren voor O&O, maar bestaat vooral het risico dat O&O-afdelingen naar andere landen worden verplaatst. Het is nodig die maatregelen te bestendigen maar ook de rechtszekerheid te verbeteren.

Samengevat, kennismigratie uit niet-EU-landen is en zal volgens Voka in de komende twintig jaar noodzakelijk zijn. Het is zaak te zorgen voor goede procedures, een goede opvang en een goed fiscaal kader.

2. Bespreking

2.1. Tussenkomsten van de leden

Tussenkomst van Thijs Verbeurgt

Thijs Verbeurgt acht kennismigratie essentieel om Vlaanderen internationaal aan de top te houden op het vlak van O&O. Kennismigratie is evenwel een onderdeel van arbeidsmigratie, waarmee er wel wat problemen zijn. Vertrouwen is niet gerechtvaardigd voor alle bedrijven. Hoe kan de decreetgever gepast omgaan met de diversiteit in arbeidsmigratie, zowel aan de kant van de migrant als van de ontvangende instellingen en bedrijven? Een goede controle vooraf is beter dan problemen achteraf te moeten herstellen.

Hoe verlopen de inburgering, de integratie en de taalcursussen het best voor de diverse groepen, ook voor onderzoekers die hier slechts een korte periode zijn?

De KU Leuven heeft al een onthaalcentrum. Dat kan misschien vlot georganiseerd worden in de universiteitssteden, waar mensen zich in het dagelijkse leven gemakkelijker in het Engels kunnen redden dan in kleinere steden. Moeten er provinciale ontvangcentra komen of volstaat één ontvangstcentrum voor Vlaanderen?

Volgens minister van Onderwijs Ben Weyts volstaat de huidige taalregelgeving. Thijs Verbeurgt vraagt daarom meer uitleg over de regelluwe proefprojecten waar de ondertekenaars voor pleiten. Waar zorgt de huidige regelgeving voor hinderpalen? Welke regels moeten even opzijgeschoven worden voor de proefprojecten?

Tussenkoms van Björn Rzoska

Björn Rzoska heeft aan den lijve ondervonden, toen hij een les gaf aan de Universiteit Antwerpen, dat het niet evident is om complexe problemen aan te snijden in een taal die niet de moedertaal is. Hij merkte ook dat de taal in de wandelgangen Engels is, wat wijst op talrijke Engelstalige studenten en docenten. Hij ziet het probleem dus niet. Dat er onderwijs kan worden gevolgd in het Nederlands, ook hoger en universitair onderwijs, acht hij één van de grote sociale verwezenlijkingen van de Vlaamse beweging. Als doctoraatstudent ging hij ook naar buitenlandse congressen waar hij zich uitdrukte in het Engels, weliswaar goed voorbereid en met teksten nagelezen door native speakers.

De afgelopen jaren zijn er mogelijkheden gecreëerd voor lessen voor Engelstalige studenten en docenten. Hij zou het jammer vinden als Nederlandstalige studenten grote delen van hun opleiding in het Engels moeten volgen. Nu al zijn er opleidingen waar Nederlandstalige docenten in het Engels lesgeven voor een groep van grotendeels Nederlandstalige studenten. Hij vermoedt dat hijzelf bepaalde kennis had gemist als zijn docenten verplicht waren in het Engels les te geven.

Vlaamse universiteiten argumenteren dat ze zorgvuldiger zullen zijn dan de Nederlandse. In de Nederlandse Tweede Kamer worden vurige debatten gevoerd omdat de slinger daar te ver is doorgeslagen. Terugkeren is moeilijk. Als er terecht taalvereisten gesteld worden aan laagopgeleide mensen, is er geen reden om niet hetzelfde te vragen van hoogopgeleide mensen. Björn Rzoska vindt dat de lat voor hen absoluut niet te hoog ligt. Zij maken immers niet alleen deel uit van de universitaire gemeenschap maar ook van de samenleving.

Björn Rzoska is zeker bereid na te gaan hoe de Vlaamse universiteiten hoog in de internationale rankings kunnen blijven maar is niet te overtuigen dat dat alleen te maken heeft met taal. Hij acht het belangrijker dat de universiteiten een hard punt maken van de correcte toepassing van de decretale bepalingen over de financiering van de hogescholen en de universiteiten in Vlaanderen.

Tussenkoms van Ilse Malfroot

Ilse Malfroot sluit zich aan bij het pleidooi voor het behoud van het Nederlands. De verengelsing kan ook de keuzes van Nederlandstalige studenten beïnvloeden, met name minder talige leerlingen afschrikken om Engelstalige STEM-richtingen te volgen. De universitaire opleidingen moeten volgens het lid vooral dienen om de Vlaamse studenten op te leiden. Buitenlanders zijn welkom als ze een bijdrage leveren aan het academische onderzoek en onderwijs maar de universiteiten mogen geen rekruteringbureaus worden voor buitenlandse studenten.

Hoogopgeleide professoren hebben blijkbaar moeite om niveau B2 te halen maar van Nederlandstalige studenten wordt wel verwacht dat ze perfect Engelstalig worden, ook als dat eigenlijk geen vereiste is voor de opleiding.

Het Vlaams Belang is geen voorstander van een snelle gezinshereniging, eerder van een verstrenging van de regels. Een versoepeling betekent immers dat Vlaanderen nog meer laaggeschoolden zal aantrekken.

Tussenkoms van Elke Sleurs

Elke Sleurs verwijst naar het model van de concentrische cirkels voor de arbeidsmigratie dat door de Vlaamse Regering wordt gehanteerd. Kunnen ondernemingen en universiteiten niet meer inspanningen doen om eerst de eigen talenten te ontginnen? Dat West-Vlaamse bedrijven veel Fransen tewerkstellen, maar dat het aantrekken van werknemers uit Henegouwen minder vlot verloopt, bewijst dat het niet evident is.

Haar collega Maaïke De Vreese heeft eerder bij minister Jo Brouns gepleit om te werken met het erkend ondernemerschap naar Nederlands model (*Vragen om uiteg* VI.Parl. 2022-23, nr. 1789). Vragen de ondertekenaars gewoon één duidelijk veiligheidsadvies van de overheid waarbij de kennisinstellingen of bedrijven dan zelf beslissen of een project al dan niet kan worden opgestart? Heeft de overheid dan nog een inbreng in de beslissing?

Elke Sleurs sluit zich aan bij de stelling dat de onderwijstaal een sociale verworvenheid is, een belangrijk facet in de democratisering van het onderwijs. Ze was blij dat haar opleiding Geneeskunde volledig in het Nederlands verliep. Ook toen waren er meer dan voldoende contacten met de lingua franca, het Engels, onder meer via internationale tijdschriften. Het lid heeft trouwens ook nog bijkomende opleidingen gevolgd in Schotland en de Verenigde Staten. Het blijft wezenlijk om vakkennis te kunnen overbrengen in het Nederlands. Bij bedrijfsbezoeken is ze geschrokken van de vaststelling dat bedrijfsleiders met moeite nog in het Nederlands kunnen uitleggen waar hun bedrijf voor staat.

Voor tijdelijke opdrachten acht het lid een versoepeling mogelijk, maar voor langdurige opdrachten mag van hooggespecialiseerde academici verwacht worden dat ze de taal leren van het land waar ze komen wonen, om te kunnen functioneren in de gemeenschap maar ook om over het vakgebied te kunnen communiceren. Het is nu al moeilijk om artsen te leren niet in vakjargon tegen patiënten te praten, laat staan dat het vakjargon Engels wordt omdat ze zelf in die taal zijn opgeleid.

Tussenkoms van Maurits Vande Reyde

Maurits Vande Reyde weet dat de kennisveiligheid of de bescherming tegen schadelijke invloed van andere mogendheden vaak net het meeste speelt in de domeinen waar internationale invloeden en samenwerking het meeste nodig zijn. Valt er te leren uit buitenlandse voorbeelden?

Open Vld heeft begrip voor het pleidooi voor meer taalmogelijkheden en ziet dat niet als een poging om het Nederlands weg te drukken. Het lid acht de vragen van de ondertekenaars heel redelijk. Hij informeert wel wat de ondertekenaars precies verstaan onder regelluwe projecten. Zijn fractie is voor het minder streng maken van de taalvereisten voor vaste benoemingen. Dat hoeft niet in conflict te komen met de rol van het Nederlands in het onderwijs. Zelf vond het lid de lessen in het Engels in zijn universitaire masteropleiding verrijkend, met Angelsaksische leerboeken die beter waren dan de Nederlandse, hoewel het Engels van de professoren niet altijd uitmuntend was. Hij heeft niet het gevoel daardoor het Nederlandstalige jargon niet verworven te hebben. Hij heeft ook een jaar aan een Portugese

universiteit gestudeerd, volledig in het Engels, en nooit het gevoel gehad dat de Portugese studenten zich daardoor ontheemd voelden.

Imec heeft een Nederlandstalige website maar de vacatures voor PhD's zijn in het Engels. Als het bedrijf zich niet op die manier zou profileren, zou het niet zijn rol kunnen spelen, noch zoveel Europese aandacht en lof krijgen. Maurits Vande Reyde begrijpt niet dat het in het bedrijfsleven geen probleem is maar in het hoger onderwijs wel. Sommige partijen willen de taalvereisten voor arbeidsmigranten verlagen, hen de taal op de werkvloer laten leren en zelfs taallessen Nederlands in de eigen taal aanbieden, maar voor het hoger onderwijs eisen ze dan wel dat alles in het Nederlands moet worden gegeven.

Hoe kunnen de proefprojecten ervoor zorgen dat de geesten rijpen? Hoe kan men de conflictsituatie Engels-Nederlands nog meer ontmythen?

Tussenkomst van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne vindt dat het debat over de voorstellen een vreemde draai heeft gekregen. Hij heeft de sprekers niet horen pleiten voor het afschaffen van Nederlandstalige opleidingen of het vervangen door Engelstalige. Kunnen ze dat nog eens bevestigen?

Hoeveel interessante kandidaten voor onderzoekscentra en bedrijven haken af door de taalvereisten? Zijn er ook voor andere talen, zoals Frans en Duits, nog stappen te zetten?

De behandelingstermijn van de aanvragen is een probleem. Goed nieuws is dat minister Jo Brouns bijkomende middelen heeft gekregen voor extra aanwervingen voor de Dienst Economische Migratie. Zijn er contacten met de Dienst Vreemdelingenzaken om de pre-ontvankelijkheidsperiode in te korten? Hoe kan daar iets aan worden gedaan?

Een derde van de kennismedewerkers zou in de toekomst buitenlands talent moeten zijn. Waar komt dat cijfer vandaan? Hoe is die raming gemaakt? Duitsland maakte recent op basis van een demografische inschatting een raming van het buitenlands talent dat nodig is, maar in België is de verwachte demografische evolutie wat dat betreft iets positiever dan in Duitsland.

2.2. Antwoorden

Antwoorden van Jan Danckaert

Jan Danckaert bevestigt dat er niet gepleit wordt om het Nederlands te vervangen door het Engels. De verworvenheden van de Vlaamse beweging, namelijk hoger onderwijs in het Nederlands, is ook de verworvenheid van de universiteiten. De VUB zou niet bestaan hebben zonder de Vlaamse beweging.

De universiteit biedt maximaal 9 procent anderstalige bacheloropleidingen aan maar voor al die opleidingen bestaat er een Nederlandstalig equivalent. Er is dus geen drempel voor Vlaamse studenten die een opleiding willen volgen in het Nederlands. Van de Engelstalige bacheloropleiding in de Social Sciences, een interdisciplinaire opleiding in politieke, sociale en communicatiewetenschappen, kan een derde van de studenten ook in een Nederlandstalige opleiding terecht. Wegens het internationale en interdisciplinaire karakter kiezen ze voor de Engelstalige opleiding, maar de Nederlandstalige opleidingen blijven bestaan.

Ook op masterniveau bestaat er momenteel een Nederlandstalig equivalent van elke opleiding. Aan de VUB zijn er zeven masteringenieursopleidingen, waarvan vele

interuniversitair in het Engels georganiseerd worden. Van elk daarvan is er een Nederlandstalig equivalent, waarin de lessenspakketten soms maar voor enkele leerlingen georganiseerd worden. De universiteiten vragen nu dat er voor dergelijke masteropleidingen in Vlaanderen één Nederlandstalig equivalent volstaat. Dat betekent ook een rationeel gebruik van de middelen. Voorts vragen ze één definitie van een Nederlandstalige masteropleiding in plaats van de huidige twee: ofwel minstens de helft van de vakken in het Nederlands, ofwel, als de opleiding gestart is na 2016, moet er voor elk vak een Nederlandstalig equivalent zijn.

In Vlaanderen is er geen enkele Engelstalige bacheloropleiding tot ingenieur en geen enkele Engelstalige opleiding in de geneeskunde, bachelor noch master. Alleen master-na-masteropleidingen, zoals Rampengeneeskunde, zijn soms in het Engels. De universiteiten willen in dialoog gaan met overheid en bedrijven om op basis van de arbeidsmarktgerichte richtingen te kiezen om internationale talenten hier op te leiden. De retentie is immers hoog. Velen die hier opgeleid worden, blijven hier werken.

Kortom, de universiteiten vragen geen verengelsing, stelt Jan Danckaert. Elke bacheloropleiding moet ook in het Nederlands kunnen worden gevolgd, maar één Nederlandstalig equivalent voor Vlaanderen kan soms volstaan. Voorts is er één definitie van een Nederlandstalige opleiding nodig, waarbij op masterniveau 50 procent Nederlandstalige vakken voldoende is. Een anderstalige student zal zich niet inschrijven in een dergelijke opleiding, maar het brengt de studenten wel in contact met het jargon en de tekstboeken. Iedereen die lesgeeft in een Engelstalige opleiding moet een C1-attest Engels hebben. De docenten halen dat attest aan een andere universiteit. Alle buitenlandse docenten die in het Nederlands lesgeven moeten een C1-attest Nederlands halen. De universiteiten vinden dat een goede zaak, alleen voor de vaste benoeming vragen ze soepelere regels, met name B1 bij de vaste benoeming en bij de bevordering B2. Men kan ook het niveau afhankelijk maken van de leeftijd. Niet alle docenten zullen in Vlaanderen wonen, heel wat wonen er bijvoorbeeld in Brussel waar het maatschappelijke leven in het Frans of Engels verloopt, maar ook het onderwijs van de kinderen in Franstalige of internationale scholen kan. De universiteiten vragen begrip voor familiale keuzes.

Antwoorden van Hans Maertens

Hans Maertens zegt dat de werkgevers achter het model van de concentrische cirkels staan, met in de eerste plaats het activeren van werkzoekenden en het bevorderen van interregionale mobiliteit. Migratie van binnen en buiten de EU is evenwel ook nodig, zeker voor kennismedewerkers, maar volgens Voka ook voor technisch geschoolden en kortgeschoolden.

Dat een derde van de kenniswerkers uit het buitenland moet worden gehaald, is logisch want voor elke honderd werknemers die hier de arbeidsmarkt verlaten staan er maar tachtig klaar, terwijl de vraag naar kennismedewerkers stijgt. Zelfs als het aantal afgestudeerden toeneemt, zal dat nooit aan de vraag naar kenniswerkers kunnen beantwoorden. Zonder een beleid voor kennismigratie zal Vlaanderen tekortschieten.

Kennismigratie heeft voor de werkgevers twee facetten: arbeidskrachten maar ook studenten uit zowel EU- als niet-EU-landen. De Europese strijd voor talent start immers aan de universiteiten. Misbruik kan evenwel niet worden getolereerd, elke werknemer moet op dezelfde respectvolle manier behandeld worden. Controle gebeurt het best vooraf. 99,9 procent van de bedrijven weet wat er kan en moet gebeuren.

Antwoorden van Peter Lievens

Vicerector *Peter Lievens* is net als zijn rector Luc Sels een absolute tegenstander van de verengelsing van het hoger onderwijs. Hij staat achter elk argument dat hij vandaag hoorde. Toch heeft hij enkele bedenkingen. In Nederland mag in een bacheloropleiding een derde van de vakken in het Engels gedoceerd worden, in Vlaanderen is dat 33 studiepunten van de 180 of 18,3 procent, ook in de opleidingen waar de lingua franca Frans, Spaans, Duits of Engels is. Het gaat dus niet alleen over Engelstalige maar over anderstalige opleidingen. De Nederlandse minister van Onderwijs Robert Dijkgraaf heeft geen probleem met volledig Engelstalig onderwijs in alle masteropleidingen. Sommige Nederlandse universiteiten doen dat al maar gelukkig niet allemaal. In Vlaanderen mag maximaal een derde van de masteropleidingen in een andere taal georganiseerd worden en moet er altijd een Nederlandstalig equivalent zijn. Dat geldt ook voor de wereldvermaarde masteropleiding Statistics and Data Sciences aan de KU Leuven, waarin van de vijfhonderd studenten er minder dan vijf voor het Nederlands kiezen. Peter Lievens wijst erop dat de Vlaamse studenten in een internationale opleiding steeds een Nederlandstalige vooropleiding genoten.

In Nederland is er geen enkele wettelijke vereiste voor de beheersing van het Nederlands om benoemd te worden als professor. Eens ze enkele jaren in dienst zijn, spreken die professoren uiteraard vlot Nederlands. In het Verenigd Koninkrijk of de Verenigde Staten zijn er geen taalvereisten om voor de klas te staan. De Vlaamse universiteiten vragen van hun docenten een hoog niveau van taalbeheersing in de taal die ze gebruiken voor onderricht. Dat niveau is hoog en daar willen de universiteiten niet aan raken.

Voor de regelluwe proefprojecten vragen de universiteiten dat een hoogleraar die vastbenoemd is in het buitenland ook hier een vaste benoeming krijgt, maar dat hij wel na enkele jaren moet aantonen dat hij het Nederlands voldoende beheerst, bijvoorbeeld in een evaluatieprocedure van de instelling zelf.

Cijfers over hoeveel buitenlandse professoren er afhaken wegens taalvereisten zijn er niet. Omdat de taalvereisten in de vacature staan en gecontroleerd worden door de regeringscommissarissen, melden veel kandidaten zich zelfs niet aan. Ze kiezen voor Nederland of Duitsland waar dat niet nodig is. Toptalent opgeleid aan Vlaamse universiteiten wordt overal in de wereld met open armen ontvangen, ook omdat ze het Engels aangeleerd krijgen dat ze nodig hebben om de wetenschappelijke kennis in hun discipline te doorgronden. Ook die vertrekkers moeten vervangen worden. De Vlaamse universiteiten bieden meertalige opleidingen aan hun docenten aan, vaak in samenwerking met partnerinstellingen.

Wat de kennisveiligheid betreft, voeren de academische instellingen al decennia lang een open beleid. Wetenschap kan alleen maar groeien met kruisbestuiving tussen voldoende talent. De universiteiten willen zo open als nodig en zo gesloten als noodzakelijk blijven. Daarom willen ze graag het ultieme oordeel over de vraag of ze al dan niet in zee gaan met een bepaalde partnerorganisatie, een expert, student of professor voor zich houden. Daarvoor hebben zij evenwel een gegrond advies nodig, dat voor bepaalde situaties bindend kan zijn, maar ze zijn geen voorstander van opgelegde keuzes. Samenwerken met Chinese onderzoekers over de Chinese taal, cultuur enzovoort is veel minder problematisch dan over cyberveiligheid of artificiële intelligentie. Voor dat soort afwegingen is de grondige expertise nodig die de universiteiten in huis hebben, liever dan overheidscommissies waarvoor de universiteiten dan toch de leden moeten leveren. Ook binnen disciplines zoals nanotechnologie zijn er grote verschillen. Aleksej Jekimov, Nobelprijswinnaar Scheikunde, is een Rus maar hij heeft zijn expertise in de Verenigde Staten binnengebracht in basisonderzoek, wat tot toepassingen heeft geleid zoals bijvoorbeeld de schermen voor droneaanvallen.

Dat onderscheid maken vergt expertise en de kennisinstellingen willen die verantwoordelijkheid graag behouden maar dan wel binnen een strikt kader, waarin bijvoorbeeld ook landen, zoals nu Iran, Rusland en Noord-Korea (tijdelijk) uitgesloten worden. De EC DMM, de ethische commissies die zich buigen over 'dual-use', 'military-use' and 'misuse of research', doen hun werk goed.

Nadat de universiteit een dossier inlevert bij de Dienst Economische Migratie moet die in principe binnen de vijftien dagen een ontvankelijkheidstoets doen. Daarna start de evaluatie. De universiteiten vinden die ontvankelijkheidstoets triviaal en zelfs overbodig gezien hun ervaring daarmee, want van de zeventuizend doctoraatsstudenten komt 54 procent uit het buitenland. De termijnen van de Dienst Vreemdelingenzaken beginnen pas te lopen nadat de ontvankelijkheidstoets afgelopen is. Pas nadat de federale en de Vlaamse overheid groen licht gegeven hebben voor werk- en verblijfsvergunning begint de administratieve rompslomp van de visumaanvraag. Dan hangt het af van de bestaffing en de werklast van de betreffende buitenlandse posten. De single permit heeft een mogelijkheid om visumvrij naar België te komen geschrap. Eens een aanvraag opgestart, moet er immers altijd een visum afgeleverd worden. Waar voorheen met de procedure voor gastovereenkomsten professoren hier de procedure voor een verblijfsvergunning en een visum konden doorlopen, is dat nu niet meer mogelijk. Die hinderpalen kunnen met goede afspraken gemakkelijk worden weggewerkt, aldus Peter Lievens.

Sociale verworvenheden mogen niet teruggeschroefd worden, wel is het nodig om er op een wetenschappelijke manier over na te denken. Sociale inclusie wordt vaak gebruikt als argument tegen opleidingen in een andere taal. Een recente studie toont evenwel aan dat de verschillen in sociaal-economische achtergrond daarbij verdwijnen. De beheersing van de moedertaal, het opgevoed worden door ouders die zelf hoger onderwijs volgden enzovoort, spelen dan veel minder een rol.

Robrecht BOTHUYNE,
voorzitter

Elke SLEURS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

bbp	bruto binnenlands product
DVZ	Dienst Vreemdelingenzaken
EC	Europese Commissie
EC DMM	Ethics Committee on Dual-use, Military-use & Misuse of Research
Eurostat	statistical office of the European Union
O&O	onderzoek en ontwikkeling
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
VBO	Verbond van Belgische Ondernemingen
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VUB	Vrije Universiteit Brussel